# چکیده

از احادیثی که از قدیم مورد توجه علمای شیعه بوده است این است که «قرآن بر حرف واحد نازل شده است». با اینکه تا قرن دهم تواتر قراءات سبع مورد اجماع علمای شیعه بود، اما از این زمان، این ذهنیت در برخی از اخباریون، و به تبع آنها اصولیون، پدید آمد که گویی این روایت در مقام نفی تعدد قراءات نازل شده از سوی خداوند است؛ و از آن زمان در علمای شیعه باب انکار تواتر قراءات سبع باز شد و سخن قدمای شیعه که از تواتر آنها سخن می‌گفتند را تأویل کردند که مقصود، تواتر تا زمان صاحب قرائت است، نه تا رسول الله ص. اگر توجه شود که این حدیث تنها مستند کسانی است که معتقدند قرآن کریم فقط با یک قرائت نازل شده است، آنگاه فهم مقصود درست از این حدیث، موضوعیتی برای حل این نزاع دارد.

در مقاله حاضر با بهره‌گیری از دو روش تحلیل مضمون و تطبیق تاریخی، و به تعبیری دیگر با بررسی قرائن داخلی (مقالیه) و خارجی (حالیه)، نشان داده می‌شود که مقصود از این حدیث، نه نفی وحیانی بودن قراءات متعدد قرآن کریم، بلکه نفی این برداشت نادرست از حدیث نبوی ِ«نزول قرآن بر هفت حرف» بوده که گمان می‌کردند پیامبر اجازه مترادف‌گویی در کلمات قرآن را داده است. چون این برداشت نادرست از حدیث نبوی، در قرون دوم و سوم بتدریج از بین رفت، قرائن صدور حدیث نزول قرآن بر حرف واحد نیز کم‌کم از اذهان محو شد. وقتی زمینه‌های این سوء تفاهم آشکار شود معلوم می‌گردد که شیعه از زمان پیامبر ص، وجود قراءات متعدد نازل شده از جانب خداوند را قبول داشته و انکار علمای متاخر ناشی از یک سوء تفاهم بوده است.

---

تذکر: اصل این مقاله در قالب علمی-پژوهشی در فصلنامه شیعه‌شناسی (دوره 22، شماره 87، پاییز 1403، صفحه 37-60) منتشر شده است، به آدرس: https://www.shiitestudies.com/article_731993.html .

لیکن از آنجا که نشریات علمی-پژوهشی به لحاظ حجم مقاله محدودیت‌هایی دارند ناچار برخی از مطالبی که در مقاله اصلی به صورت متن ای پاورقی نوشته شده بود، حذف شد؛ و همچنین نحوه آدرس‌دهی داخل متن (از ذکر نام کتاب به ذکر اسم مولف و سال نشر) تغییر کرد. متن ضمیمه متن اولیه قبل از ارسال برای نشریه است که مشتمل است بر تمامی آن حذفیات، و البته آنها را داخل کروشه [ ] قرار داده‌ایم که مخاطب بداند کدام فراز در متن مقاله منتشر شده، نیامده است. اصل مقاله تا ص۱۹ تمام می‌شود و در ادامه هم اطلاعات کتابشناختی در فهرست منابع تفصیلی‌تر و به ترتیب الفبایی نام کتابها آمده، و هم تمامی مستندات را به صورت پی‌نوشت قرار داده‌ایم، که اگر محققی خواست اصل مستند را مشاهده کند به زحمت نیفتد.

---

بازبینی #2
ایجاد شده 24 دسامبر 2025 13:53:00 توسط ... .
به روزرسانی شده 24 دسامبر 2025 13:55:04 توسط ... .